

ՅՈՒՅԱԿ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՆՈՐ ՍՏԱՅՎԱԾ ԶԵՌԱԳՐԵՐԻ

«Էջմիածին» ամսագրում 1950—1952 թվականների ընթացքում լույս տեսավ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ձեռագրատան ձեռագրաց առաջին հարյուրյակի ցուցակը: Ամսագրում 1960—1963 թվականներին լույս տեսավ նոր ստացված ձեռագրերի երկրորդ հարյուրյակի ցուցակը:

Վերջին մի քանի տարիների ընթացքում Մայր Աթոռիս ձեռագրատունը ձեռք է բերել նույնքան թվով ձեռագրեր: Անհրաժեշտ ենք համարում սկսել այդ ձեռագրերի երրորդ հարյուրյակի ցուցակի հրատարակությունը:

Վհափառ Հայրապետի ջանքերի շնորհիվ, վերջին տարիներս տասնյակներով ձեռագրեր նվիր ստացվեցին Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներին, Արգենտինային, Թուրքիային, Եգիպտոսին, Հնդկաստանին, Ֆրանսիային, Հունաստանին և Ռումինիային: Ներքին թեմերին ևս ստացվեցին մի շարք արժեքավոր ձեռագրեր: Բոլոր նվիրատուներին հայտնում ենք Վհափառ Հայրապետի օրհնությունները և Մայր Աթոռիս ձեռագրատան վարչության շնորհակալությունները:

Պանդխտությունից փրկված ամեն մի հայերեն ձեռագիր և պատուիրակ արժեքավոր ներդրում է մեր հնագրային մշակույթի ուսումնասիրության և գնահատման բնագավառում:

Կազմող՝ Ն. ՄԻՔԱՅԵՆՍԿԱ

№ 201

ՔԱՐՈՉԳԻՐՔ

Թերթեր՝ 588:— Պրակներ՝ 97 հատ, յուրաքանչյուրը 6-ական թերթից: Մեծույունը՝ $34 \times 23 \times 9,4$ սմ:— Նյութը՝ դեղնած և կեղտոտած հասարակ թուղթ:— Կազմը՝ կաշեպատ տախտակ, վրան ոսկեգույն նախշեր, հատկապես կազմի կոնակի մասում: Կան երկու կաշյա բռնիչներ:— Պահպանակներ՝ սկզբից և վերջից 5-ական թերթ հասարակ թուղթ:— Վիճակը՝ բավարար:— Գրույունը՝ «խաչույուն»:— Դատարկ թղթեր՝ թ. թ. 1—4 և 5—588:— Տաղեր՝ 27—39:— Գծումներ՝ ճշշումով:— Իր՝ հասարակ եւրոպերի Հետևյալ թերթերը գրված են գեղեցիկ բոլորգրով՝ թ. թ. 226ա—238բ, 376ա—379բ, 382բ—384բ և 439ա—443ա:— Զարդագրություն՝ կա:— Գրիլը՝ Կոստանդնուպոլսի Հակոբ Նալյան Պատրիարք Ձմարացի (1752—1764):— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 1755—1758 թ. թ.:— Վայրը՝ Կոստանդնուպոլսի:— Մանրություն՝ սույն ձեռագիրը նվիր է տրված Վհափառ Հայրապետին 1961 թվականին Ստամբուլ Իր այցելության առթիվ, Ալեքսանդր Նանասովի և Իր դստեր՝ Էվգենիայի կողմից:

ԲՈՎԱՆԵՒԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. թ. 6ա—567բ.— Քարոզգիրք:

Թ. թ. 568ա—583ա.— Ցանկ քարոզներ (երկսյուն):

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. 5ա.— Զբորոք գործս զայս նուիրեմ քեզ Հոգի Սուրբ Աստուած. զբոյս ի բոյոցդ քեզ առաջնոյ պարգևիդ ընծայելով աղբատս ամենահարստի Տեառնդ իմոյ զիս ստացողիդ որպէս և աստուածաբանն Գրիգորեան. ի ճառիս որ ի վերայ բոյ աստուածաբանութեանցն ասաց թէ մեք այնքան վստահանամք ի Հոգին զոր պարշեմք, մինչ զի աստուածաբանութեանս աստի արասցուք սկիզբն, վասն որոյ և հիմն ամենայնից բարեաց, և արմատ բնաւից պարգևաց զքեզ դաւանելով, զկանխախայծս զայս քարոզ ի պատիւ աստուածութեանդ նուիրելով, զօգնութիւն քո հայցեմ նուսաստս ի բանասիրաց Յակոբ և Եթ անարժան պատրիարքս Կոստանդնուպոլսոյ, որպէսզի որ յամենայնի նուագեալն եմ. զի քեզ համայն ստանալով. զգոլն իմ և զքարոզ գոլն խնամեալ դարմանիցես, և անուանդ բում զփառս տացես, և զի դու եղեր պարգև շարչարանաց էակիցդ և փառակցիդ՝ նմին իրի յուրբաթի աւուրն վերջնոյ մեծի Բարեկենդանին սկսայ ի փառս քո յամի մարդեղութեան քն օծեցելոյ Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի 1755, և Հայոց ՌՄԴ, ի մարտի երեքն: Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ Տէր, և զգործս ձեռաց մերոց յաջողեա ի մեզ:

Թ. 567բ.— Ի պարգևաց Հոգւոյն աւարտեցաւ կիրակէից քարոզգիրքս, յամի Տեառն 1758, և հայոց ՌՄԷ, յունիսի ամսոյ ԺԹ, ի տօնի Սրբոյն Յօհաննու Մկրտչի, և Աթանագինեայ եպիսկոպոսին, ի փառս եռանձեայ և միոյ աստուածութեանն, Հօր, և Որդոյ, և Հոգւոյն Սրբոյ, և ի պատիւ ամէնօրհնեալ մօրն Յիսուսի և Աստուածածին Կուսի իմոյ յատկական այցելուի և բարեխօսի, և Սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին և ամենայն սրբոց:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 1ա.— Ա. Ն., Կ. Պոլիս:

Թ. 3ա.— Ա. Նանասով, Կ. Պոլիս, 1961:

Թ. 5ա.— (մեքենագրված) Առ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա մանայն Հայոց Հայրապետին, կը մատուցանէ՝ ուղղիական սրտագին և խոր յարգանքներով:

Ալեքսանդր Նանասով և դուստր Էվգենիա, Կ. Պոլիս, 12—7—1961:

(ձեռագիր ստորագրություն) Ա. Նանասով:

№ 202

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

Թերթեր՝ 485:— Պրակներ՝ 44, յուրաքանչյուրը 12-ական թերթից: Պրակներ լԳ՝ 2, ԻԱ և ԽԴ՝ 4, ԼԴ՝ 6, ԻԴ՝ 8, ԺԲ, ԻԲ, ԼԹ և Խ՝ 10, Ա՝ 11 թերթից են:—

հանձնարարությունը՝ 28,8×19,5×6,7 սմ.:— Նյութը՝ զեղնած կեղտոտած թուղթ, որոշ տեղեր հաստ թուղթ, իսկ մնացած տեղեր էլ բարակ: Այնքան բարակ է թուղթը, որ մասնաբեր գուրս է եկել թղթի մյուս երեսը:— Կազմը՝ հաշվապատ ստվարաթուղթ, թայթայված և կաշին պատճառած: Պահպանակները՝ սկզբից և վերջից մեկական հասարակ թուղթ:— Վիճակը՝ բավարար:— Գրությունը՝ թղթայուն:— Դատարի բղբերը՝ բազմաթիվ թղթերում թղթային մի երեսն է գրված՝ թղթի վատորակ լինելու պատճառով: Հետևյալ թերթերը դատարի են՝ թ. թ. 141, 142, 331, 332, 375, 376, 433, 434, 484 և 485:—Տողները՝ 32—33:— Գծումները՝ ճշումով:— Գիրը՝ նոսրգիր, մեղ-տեղ լավ, իսկ տեղ-տեղ էլ հապենպ կերպով գրված:— Զարգացումը՝ չունի:— Գրիչը՝ Ղուկաս արքայապետ խորհրդից:— Պատվիրատուն՝ Կոստանդնուպոլսի Հովհաննես Կոլոտ Պատրիարք Բաղդեցի (1715—1741):— Ժամանակը՝ 1741 թ.:— Վայրը՝ Կոստանդնուպոլիս:— Մանրությունը՝ սույն ձևերով:— Վայրը է տրված Վեհափառ Հայրապետին Ստամբուլ Իրայցեյուլյան առթիվ 1961 թվականին, տեղ և տիկին Աղանիկ Աղամանի կողմից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 1ա.— Անտառ նորագոյն մտածման, հիմնալի հեղինակութեան Սուրբ Գրոց, ի սուրբ հարց և յայլոց ծայրագոյն վարդապետացն Սուրբ Եկեղեցւոյ:

Յարմարեցուցանելի ամենից լուր աւուրցն քառասնորդաց կիրարկէից ի մէջ տարւոյն և հասարակ տօնից:

Ի յարգելի Տեառն Աղէքսանդր Գալամաթօս Կոչեցելոյ Մէսինացւոյ: Ի Պատուալ:

Թարգմանեցեալ յիտալականէ լեզուէ ի հայկական բարբառ ի Ղուկաս վարդապետէ խորհրդացւոյ:

Յամի Փրկչին 1741:

Ըստ խնդրոյ արհի և պանծալի եպիսկոպոսին Տեառն Յովհաննու պատրիարքին Կոստանդնուպոլսոյ:

Ի Կոստանդնուպոլիս:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 1ա.— Ամենայն հայոց Վեհափառ Հայրապետ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա-ի Իսթանպուլ այցելութեան առթիւ Տէր և Տիկին Աղանիկ Աղամ սոյն Աւետարանը կը նուիրեն Ս. Էջմիածնի: Իսթանպուլ, 16—7—1961:

№ 203

ԱՒԵՏԱՐԱՆ

Թերթերը՝ 307:— Պրակները՝ 26, յուրաքանչյուրը 12 թերթից, ի ըաց առյալ վերջինը, որ 7 թերթ է:— Մեծությունը՝ 26,5×20×7 սմ.:— Նյութը՝ զեղնած և կեղտոտած հաստ թուղթ:— Կազմը՝ կաշեպատ տախտակ, որի վրա ժամանակին երեք ռոնիներ են եղել, սակայն այժմ ընկել են: Կազմի վրա ճշումով մի մեծ

խաչ և այլ զարդեր են դրոշմված:— Պահպանակները՝ սկզբից և վերջից մեկական թերթ մազազաթ, որոնք նույն թերթի երկու կեսերն են: Մազազաթի գրությունը Ավետարանից է, հնությունը ԺԲ—ԺԳ դարեր, ունի մի հատ դունավոր հասարակ զխազարդ և մի հատ էլ քավական գեղեցիկ մարդագիր:— Վիճակը՝ լավ:— Գրությունը՝ երկայուն:— Դատարի բերքերը՝ թ. թ. 1, 2, 25:— Տողները՝ 21:— Գծումները՝ ճշումով:— Գիրը՝ բուրգգիր:— Զարգացումը՝ ձևագիրն ունի քավական գեղեցիկ զարգացումը:— Կան ամբողջական թերթի մեծությամբ չորս ավետարանիչներ և նկարները (թ. թ. 29ր, 100ր, 149ր և 231ր), ձևագրի սկզբում 16 թերթ մեծ նկարներ՝ առնված Հիսուսի կյանքից: Ձևագիրն ունի նաև ութ էջ համարաբար, բազմաթիվ խորաններ և զմբեթներ, թուղթներ և սիրամարգեր, ծառեր և ծաղիկներ, զազաններ և հրշտակներ, սրբեր և մարդագույն թուղթներ, խաչեր և լուսանցազարդեր, զարդագրեր և մարդագրեր, թռչնագրեր և զազանագրեր:— Գրիչը՝ Հովհաննես քահանա:— Պատվիրատուն՝ Մխիթար:— Մաղկաղը՝ անհայտ (թ. թ. 20ր-ում և 21ա-ում նկարված երկու եղինիկների վրա թվում է թև գրված է ծաղիկոյի անունը, սակայն այժմ անընթեռնելի է):— Ժամանակը՝ 1624 թ.:— Վայրը՝ Խիզան:— Մանրությունը՝ սույն ձևերով:— Վայրը է տրված իրանից:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Թ. 301ր.— Փառք անսկըզբան և սկզբանն ամենայնի...

Թ. 303ա.— ... Ուստի և տեսեալ զսորայս անճառ փրկագործութեան խորհուրդ, ոմն ի լուսածնեալ զարմից բարեպաշտ Մրխիթարն զոր ի վաղուց հետէ ցանկայր այսմ աստուածախաւ Սուրբ Աւետարանիս և ըստացաւ զսա ի հալալ վաստակոց իւրոց յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծնողացն Ովազարին և Բուրսամին և որդոյն իւրոյ Թասալոյն և կողակցացն (թ. 303բ) և ամենայն արեան մերձաւորացն: Ամէն:

Դարձեալ յիշեցէք ի Քրիստոս զբարեմիտ և զըհեղահոգի Մխիթարն և ծնողաց նորին՝ Ովազարին, Բուրսամին և որդոցն Մարութէ, Մուշեղին, որ ըստացաւ զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ հոգոյ իւրոյ և ծննդաւոցն իւրոց, ի միտ առեալ զըբանն ծալայր որ ասէ—Երան որ ունիցի զաւակ ի Սիոն և ընդանեալ յԵրուսաղէմ: Վասն այն յուսոյն ըստացաւ զՍուրբ Աւետարանս:

Եւ արդ եղև զբաւ և կատարումն հրաշալի և աստուածախաւ Սուրբ Աւետարանիս ի մայրաքաղաքս Հիդան ընդ հովանեաւ սուրբ է տաճարացս Սուրբ Յարութեան և Սուրբ Աստուածածնին, և Սուրբ Յովհաննէս Մկրտչին, և Սուրբ Գրիգորին և Սուրբ Ստեփաննոսին և Սուրբ Սարգիսին զարաւարին և որդւոյ նորա Մարտիրոսին, (թ. 304ա) ի

թուին Հայոց ՌէՔ (1624 թ.) ամին, ձեռամբ անարգ և անպիտան սուտանուն Յոհանիսի որ անուամբ միայն եմ քահանայ և դատարկ յամենայն բարեաց, որ և մեղաւք ցնորեալ կամ յաշխարհի, կորացեալ մտօք իբրև զմոլորեալ ոշխար, ոչ ճանաչելով զճշմարիտ հովուապետն զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս: Բայց աղաչեմ զձեզ զամենեսեանդդ կողկողազին պաղատանօք զի լի և առատ սրտիւ մեղաց թողութիւն խնդրեցէք յԱստուծոյ ստացողի Սուրբ Աւետարանիս սրբասէր և բարեմիտ Մխիթարին և ծնաւդացն Ովաղարին, Բուրսամին, և ծնողաց և ամենայն ազգականաց նոցին, և ինձ անարժան Յոհանիսի և ծնողաց իմոց Տէր Յովանիսիին և Ահլուն, և պապուն իմոյ Տէր Միքայելին, և եղբարց իմոց Տէր (թ. 304թ) Միքայելին, Ամիրսէթին, ի քեւրն իմոյ Հովսէփին որ փոխեցեալ են առ Քրիստոս և ամենայն ազգականաց իմոց կենդանեաց և հանգուցելոցն մերոց: Ամէն:

Եւ առաւել Աստուած ողորմի ասացէք լի բերանով և ուղիղ սրտիւ իմ վարդապետին Տէր Կիրակոսին և ծնողացն և ամենայն ազգականաց նորա, կենդանեաց և հանգուցելոցն: Ամէն:

Եւ արդ եղև ի յայսմ ամի եղև մահտարածամ սաստիկ ի Մարը և ի Ստամբուլ, Բամով յառաջ և եկեալ հասաւ մինչև ի Յալապ և յՈւրհայ, և յԱմիթ և ի Բաղէշ, ի Վան և ի միջի մերում ի Խիզան, և ի մատակայ գաւառս մեր, և այնպէս սաստկացաւ մահն, զի ի յօրն Ժ (100) մեռեալ ելանէր ի Ա. քաղաքէ, և ի բազում տանց Բ և Գ մի հետ տանէին ի դիր հանգստարանին (թ. 305ա) և Ժ-ն մեռելի մի կարք ասէին, և երեկոյի խոցացն ի լոյս ոչ ելանէր և քահանայք ոչ ժամանէին գալ ի տունս իւրեանց մինչև երեկոյի ժամուն ի հանգստարանէն, այլև ոչ հասանէին հաղորդութիւն տալ հիւանդաց, այլև այնպէս խստացաւ մահն մինչ զի Ե ու Զ տարւոյ տղայքն իւրեանց կաման զնային առ քահանայքն թէ զրմեզ հաղորդայ չի մեռանենք առանց հաղորդի: Եւ արդ այս ամենայն եկն ի վերայ մեր վասն մեղաց մերոց: Զի դառնութիւն գործոց մերոց ել յերկինս և սրտմտեցոյց զկամք Արարչին մերոյ ի վերայ երկրի և մատնեցաւ արդարն ընդ ամբարիշտն, քան զի ելաք ի հրամանէն Աստուծոյ և մոռացաք զովստն զոր եդ առ հարսն մեր: Բայց ունիմք բարեխօս զՍուրբ Կոյսն Տիրամայր Աստուածածին, (թ. 305բ) զի նա աղաչէ զՈրդին իւր Միածին զի փրկեցէ և ազատեցէ զամենայն հաւատացեալս անուան իւրոյ ի յորդապիթից թշնամույն: Ամէն: Մանաւանդ զըստացող Սուրբ Աւետարանիս զբարեմիտ և զհեզահոգի Մլխիթարըն և զծնողսն իւր Ովաղարն, Բուրսամըն և զեղբայրն իւր Մալումն, Մուշեղն,

Մարութն և քեռն իւր Մէրտատիկն և կողակիցն իւր Վարթիկն և ամենայն դստերն իւր Ամէն:

Դարձեալ կրկին անկամ յիշեցէք ի Քրիստոս զԱմիրսէթ եղբայրն իմ, և զհոգեւոր եղբայրն իմ զՍտեփաննոսն որ ի յայսմ նշանէս փոխեցան առ Քրիստոս Աստուածն մեր ի յօրսն ամենեցուն: Ամէն: Եւ արդ, անմեղադիւրեւութիւն, ո՛վ եղբայրք, խոշորութեան և սխալանացս, զի կայր մեր այս է: Արդ, որք հանդիպիք սմա կարգալով կամ արինակելով զպակասու (թ. 306ա) թիւն ընուք և զաւելորդն բառնայք և այլ և այլ գրոյս անմեղադիր լեր, զի կայր մեր այս էր: Արդ, աղաչեմ զձեզ Աստուած ողորմի ասացէք անպիտան գրչիս Յոհանիսի և ծնողաց իմոց և ամենայն ազգականաց մերոց կենդանեաց և հանգուցելոց և այնոցիկ որ ի վերայ մեր աշխատանք և երախտիք ունին: Ամէն: Աւրհնեա Տէր: Հայր մեր:

Դարձեալ կրկին անգամ աղաչեմ յիշել ի Տէր զստացող Սուրբ Աւետարանիս զմահադասի Մխիթարն և ծնողսն իւր Ովաղարն, Բուրսամն և եղբայրքն իւր Մալումն, Մուշեղն, Մարութն և քոյրն իւր Մէրտատիկն, և կինն իւր Վարթիկն և որդին իւր Թասալի և դստերն Մարիամն, Սաբրիկն, Դշխունն, Մէրտատիկն, և հանգուցեալ կանայքն իւր: Տնայիքն և այլքն որ է արհնեալ յաւիտեան:

Արդ, ես Մխիթարս ստացայ զՍուրբ Աւետարանս ի հալալ վաստակոց իմոց, ընծայ տվի Բեղդահէմ եկեղեցոյն:

ՀԻՇԱՏԱՏԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Գրված կազմի առաջին երեսի կոնակին կպցված կարմիր կտորի վրայ).

Այս մատունս Ավետար. Տր. Նեկեղայոս այն իրան որդին Վաղարշապատ և Եղնազարան, Տր. Նեկեղայոսն: Թ. 307ա.— Գրեցաւ ձեռամբ Տէր Նազարէթ քահանայի Տէր Ղևոնդիանի ի թն. 1946 յունվար 30-ին Շատրովայում:

(Ձեռագրի վերջի մագաղաթյա պահպանակի երկրորդ երեսում գրված է).

1882 ամի հանդիպեցայ Ամ. Սուրբ Ավետարանիս եղիա քահանա Ենովսեան:

№ 204

ՅՈՒՆԱՅ ՊԱՏԱՐԱԳԱՄԱՏՈՅՑ

Քերթբեր՝ 68.— Պրակեներ՝ 17, յուրաքանչյուրը 4 Քերթից, ի բաց առլալ Ա՝ 3 և Ժ՝ 5 Քերթից.— Մեծուքյունը՝ 26×19,5×2 սմ.— Նյուրը՝ մաքուր, սպիտակ հաստ թուղթ.— Կազմը՝ կաշեպատ ստվարաթուղթ, որի վրա ճնշումով նկարված են զարդեր: Կազմի առջևի երեսում կա ոսկեգույն մի խաչ, իսկ կոնակի երեսում դարձյալ ոսկեգույն Մարիամ Աստվածածինը և Հիսուսը.— Պահպանակները՝ սկզբից և վերջից մեկական

ՊՅՔ բաց վարդազուն հասարակ թուղթի— Վիճակը՝
 Վարար— Գուրպուր՝ միասուն։ Դատարի քրքրի՝
 Վիճի— Տողերը՝ անկանոն։ Գծումները՝ առանց
 Նման— Գիրը՝ նոտրոգիր։ Զարդագուրպուն՝ ձեռ-
 քան ունի կարմիր թանաքով նկարված հասարակ հինգ
 անաղարգ և շորս թռչնադիր։ Գրիչները՝ Մահտեսի
 Վիճանենա դպրի Սիմոնյան և Յորկի աղայի որդի Այ-
 րալյան։ Պատվիրատուն՝ անհայտ։ Մաղկոդները՝
 Կատ հավանարար գրիչներ են։ Ժամանակը՝ 1846—
 1847 թ. թ. — Վայրը՝ Ակնի վանք դուռը։ Մանրու-
 րուն՝ սույն ձեռագիրը 1961 թվականին նվիր է ստաց-
 ւած Աթենքից, հարյուրամյա ակնեցի եփրեմ Թաշճյանի
 որդից, հունահայ թեմի առաջնորդական տեղապահ Տ.
 Լեմենակ-Մեհրոպ ավագ քահանա Տեր-Հակոբյանի
 անձնացով։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Թ. Զա.— Գիրք խորհրդոյ Սրբոյ Պատա-
 արհի Յունաց։

Թարգմանեալ ի հելլենական բառէ առ հայ-
 ական բարբառ ի Մելայիմ օղլի Գեորգ վար-
 ապետէ։

Ըստ խնդրոյ և արդեամբք Զօրակցի Լազա-
 րոսի երկրպագող գերեզմանի Տեառն բարե-
 ղաշտ և գրասէր քրիստոնէի։

Ի փառս և ի պայծառութիւն Կաթողիկէ և
 Առաքելական Եկեղեցւոյ, առ ի լուսաւորու-
 թիւն ամենայն քրիստոնէից։

Վերստին զծագրեցաւ ի վերայ ձեռագրոյն
 Փրինճանճի տիրացու մաղտեսի Յօհաննէսի
 գրչին։

Ի ձեռամբն իմով վերստին զծագրեցաւ
 Եւթանի դպրի մաղտեսի Սիմոնեան, ի յԱկ-
 ւա քաղաքի գեղջէն Վանուց արեւելեան և որդի
 Յեօրկի աղայի որդի Այմելեան։

Ի գիւղն Վանք 1846 ղեկտեմբեր 15-ին։

Թ. Զա.— Նախարանութիւն և թուղթ ի լոյս
 արձակող գրքոյս։

Բանաստեղծի և իմաստագունի Տեառն
 Մատթէոսի Տիրալտօյեան արքեպիսկոպոսի
 ամենասրբազանի և աստածաբանագունի Մե-
 լիտինոյ եղբայրասիրի և արժանագունի տի-
 տասկալոսիդ ամենայնի միայնոյ սեռի։

... Եւ արդ գիրքս այս թարգմանեալ Պատա-
 րագ անուանեցաւ, զքեզ խնդրէ, որ և պատա-
 րագօղ և հասարակ թարգմանիչ հելլենականի
 սեռի ես և համբաւիսդ։

Ուրեմն քո է թարգմանել զսա, որով փա-
 ռաւորեալ անուն քո, վայելէ զի փայլիցի ի
 ներկայս։

Եւ քոյ է զսա աստուածաբանել նարդեանս
 ըստ աստուածաբան հանձարեղութեան քում
 պատշաճ է լինիլ այս Սուրբ Խորհուրդ քահա-
 նայագործութեան, քո է սակաւս այս, ուրեմն
 գիտեմ այժմուս այլապէս անուն [վերադնել]
 բայց անշնորհ է [ինձ] որ ենթագրեցիցի։ Ու-
 րեմն առ քեզ վերաբերեմ, զսա, ով հեղինակդ

մեր, և առ քեզ մատուցանեմ զայս երկիւղ-
 (թ. Յր)ածական, և բարեհաճութեան ներ
 սրտի իմոյ զընծայս, և աղաչեմ զքեզ ընկալ
 զսա զուարթ երեսօք և ցնծայ։

Որ եմս բանաստեղծիդ նուաստ ծառայ, և
 հաւատարիմ աշակերտ։ Ի Եօրկիոս Սուղտու-
 րիս՝ որ ի Իօնեան։

Թ. 66ա.— Յիշատակարան։

Գրեցաւ Պատրագամատոյց կոնտակս Սրբ-
 րոյն Յօհաննու Ոսկեբերանին, և Սրբոյ մե-
 ծին Վասիլիոսի, և Սրբոյն Գրիգորի Աստուա-
 ծաբանին, նաև առաւօտու և երեկոյի ժամա-
 կարգութիւնս, ի ձեռամբն իմով յԵւթանի
 դպրի մաղտեսի Սիմոնեան և յԵօրկի աղայի
 որդի Այմելեան, ի յԱկնա քաղաքի գեղջէն
 Վանուց արեւելեան, ի վայելումն Շոգուի գիւղի
 Յօհան Ոսկեբերանի եկ(թ. 66բ)եղեցւոյն
 սպասաւոր քահանայից, եղի յիշատակ վասն
 հոգւոյ իմոյ, և վասն ծնողաց և ազգականաց
 և ընտանեաց իմոց։ Աղաչեմք զձեզ, ով սրբա-
 զան քահանայք յիշեսցիք ի մաքրափայլ
 աղօթս ձեր զմեղսամած յԵւթանքս, և բարե-
 հասակ և վայելչազեղ որդեակերս իմ Սիմոն
 աղան և յԵօրկին և Լամպիկն և դուստրն իմ
 Մառինան և կողակիցս իմ Ելենի Տուտուն և
 Թոռունքս իմ յԵօրտանն, Տիմիդրին, և Լազա-
 րագին, Սօֆիձան, և Սուլթանիձան, և Մայօ-
 րիձան, և Մառլարիդան, և հարսներս Մառի-
 նա Տուտու, Վառվառն և Շեքեր Մառիկըն։

Եւ ես յիշեսցիք զնախանջեցեալ հայրքս և
 եղբարքս և ամենայն ազգականսն իմ՝ մաղ-
 տեսի Ուլանես, մաղտեսի Խաղարոս, մաղտե-
 սի Սիմէօն, մաղտեսի Ըստեփան, Յեօրիոս,
 Տիմիդրիու, Լազարի, Վասիլիու, Նիգօլայ,
 Անաստաս, Խարալամպի, մաղտեսի Պալա-
 սան, մաղտեսի Սուլթան, մաղտեսի Մա-
 րիամ Ելենի, մաղտեսի Մարիամ, մաղտեսի
 Ելենի, մաղտեսի Նիկօլ, Նազլու, Սօֆիայ,
 մաղտեսի Մառիկ, Մարիամ, Պալասան, Մա-
 րիամ։

Եւ որք յիշէք յիշեալ լիցէք և դուք յաւուրն
 ետնում։

1847 փետրվարին 16-ին։

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(Սկզբի պահպանակի Ա էջում)։

30—5—28 (հունարեւն գրված մի մարդու անուն, հայ-
 րանուն և ազգանունը)։

(Նույն պահպանակի Բ էջում կա վեց տող հունարեւն
 գրութիւն)։

Ես եմ քրիստոսի Մառայ զՏիոնդափիլոն որ 1902
 յունվար 3-ին գիւղէրնիս ձամբայ էլամք ի Տիլարպէ-
 ըրի զընալով միթրօքօլիս Սիլվէտրոս էֆ.—ի մօտ Գողմո
 եկեղեցին քահանայ ութօթօրիս էղաք և 1902 փետրվար
 3-ին ի կիրակի օրըն գիւղի գալով սուրբ օրհնութիւն
 բերայ, եկեղեցիս բացանք, Տէրն վայել տայ, ամէն։

Առաջի անունը Տրիարֆիլ, օծվեցամք Տէր Տիմո-
թէոս անունով:

Ք. 1ա.— Այս գիրքս գրէց Պապայանց Բանայօթը
1872 յուլիս 27, ով որ յիշէ Աստուած ողորմի ըսէ,
ամէն: (Հետագայում շնջված է):

(Կա հունարեն գրված երեք անուն ազգանուն):

Սա մի գիրքըս պարպար Մովսէսայի ինքնաթիւն 1. (=10) մ.
տալով կօխկըն շինիլ տըվի և 0 (=5) մ. ալ տըվի
փօստայ ծաղբըն եկեղեցիին հիսապին գիրքեցի և մեծ
իօյտան էֆենտի ծայլմկեանի խըրկեցի որ մեր Սուրբ
Սոսկեբերնայ եկեղեցիին խըրկէ: 95, ապրիլ 29, Փիթ-
րօսպերօ հանազիանց, Պօլիս, Վաղիր խանըն:

Ք. 66բ.— Սոյն Սուրբ Պատարագի խորհրդատեարն
հօրս մեծ հօրը ձեռագիրն լինելով քանի տարի առաջ
նուիրեա՞ծ գիւղի զահանան... Միխանէն Լէֆթէ տարած
է, Եւ ի վերջո Շուղո գիւղի ժողովուրդներէն յարգի Փեթ-
րայ աղան բերել տալով կողմնի ծովեր է որ փոստայիւ
ղրկած եր, Յիշալ Փեթրայ աղայէ մեծապէս շնորհակալ
եմք որ սոյն մեր ազգատոհմի նուիրած գիրքն խաւա-
րէն ի լոյս ընծաեա՞ծ է: 1895 մայիս 3:

Յիշել ծովն աղայի թռն ծոանի աղայի որդին Սի-
մէօն է. Այմեկեան, վանեցի:

Ք. 67ա.— Յիշատակարան:

Աս Եփրէս խորհրդոյ Սրբոյ Պատարագի ձեռագիր
հասուր Յունաստանի Աթէնք մայրաքաղաքի Բէրիս-
տէրի թաղի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ նուիրած է 18
մայիս 1961-ին բնիկ Ակնեցի 1861-ին (հարիւրամեայ)
ծնած պր. Եփրեմ Թաշճեան, զաւակը՝ Պետրոսի և
Սրբուհիի և հանգուցեալ կնոջմէն աղջիկ մը ունի՝
Սրբուհի անունով:

Եփրեմ Թաշճեան ժամանակի ընթացքին գտնուած է
Խարբերդ, Ատանա և Իզմիր, ուրկէ 1922-ին ապաստա-
նած է Յունաստան և այժմ կը բնակի Աթէնք, Տուր-
ղութի, D. H. 524 բնակարանը:

Ան՝ Ս. Էջմիածնայ Մայր Աթոռի հաւատարիմ, եր
յօժար կամօք նուիրած է այս մատենը, (Ք. 67բ)
խնդրելով ստացողներէն ողորմիս հանել իր հանգուցեալ
ծնողաց, տիկնոջ և ազգականներուն և իր և աղջկան
համար առողջութեան ու յաջողութեան մաղթանք:

Յունահայոց առաջնորդական տեղապահութիւնս յար-
մար նկատեց սոյն ձեռագիր հատորը նուիրել Մայր
Աթոռ Ս. Էջմիածնայ զրադարանին՝ ի վաշիւումն բա-
նասէր հոգիներու և ի փրկութիւն կորսուելու և փճա-
նալու վտանգին:

Առաջնորդական տեղապահ յունահայոց՝ խաչակիր
Արմենակ Մեսրոպ Ա. Բնէյ. Տէր Յակոբեան (Կ. Պոլ-
սեցի): 10 յունիս 1961, Աթէնք:

(Կլոր կնիք) Հովութիւն Հայ Առաք. Ուղ. Եկեղեցւոյ,
1958, Աթէնք: (Նաև նույնի հունարենը):

№ 205

ԱԶԳԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԻՍՏՈՏԷԼԻ

Թերքերը՝ 14:— Պրակները՝ 2, Ա՝ 6, ԽԿ Բ՝ 8 թե-
թից:— Մեծութիւնը՝ 25,7×19,5×0,3 սմ.:— Նյութը՝
զեղնած դիմացկուն թուղթ:— Կազմը՝ չունի:— Պահպա-
նակներ՝ չունի:— Վիճակը՝ բավարար:— Գրութիւնը՝

փոխանակ սովորականի նման լայնքին գրվելու, գրվա-
ն է երկայնքին:— Դատարկ քղերը՝ 13բ, 14ա և 14բ:—
Տաղերը՝ անկանոն և փոփոխական:— Գծումները՝ ճշշու-
մով:— Գիրը՝ նոսրագիր:— Զարդագրութիւն՝ հայկական
մանրանկարչութիւն մի շատ գեղեցիկ նմուշ է սովա-
նազիրը: Առաջին էջում կա մի շատ գեղեցիկ զխա-
զարդ, նկարված ամբողջ էջի երկայնքով: Զեռագիրը
ունի գեղեցիկ թունազրներ, սրբանկարներ և առաքյա-
ների նկարներ: Գործ են ածված ոսկեգույն և նարնջա-
գույն, կանաչ և կապույտ, մոխրագույն և կարմիր գույ-
ները և դրանց նրանգները: Բոլոր էջերում կան ճյու-
ղագրական ծանոթ կամ աղյուսակներ և շրջանակներ,
Օգտագործված են մի քանի գույներ, ցոյց տալու հա-
մար որոշ դասավորումներ և խմբեր:— Գրիչը՝ Լազվի-
նեցի Ներսէս վարդապետ:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:—
Մաղկողը՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ ժէ դար:— Վայրը՝
շատ հավանաբար Պարսկահայաստան:— Մանրութիւն
սոյն ձեռագիրը 1962 թվականի հունվար ամսին նվիր
է ստացված Կահիրեից, պր. Հրանդ Նասիպյանի կողմից:

ՀԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Ք. 1ա.— Ըստ Մեծիւն Արիստո(գրված է
գեղեցիկ թռչնագրերով) տէլի իմաստասիրի
հարկ է ամենայն ընդհանրականի յառաջանալ
իւրում առանձնականի: Զի ընդ հանրականօք
առանձնականացն դիւրագոյն հմտանամք: Եւ
զի կամեցայ խօսիլ ի վերայ տոհմանց և աղ-
գակցութեանց, և պատմութեանց Հին և Նոր
Կտակարանաց: Պատշաճաւոր թուեցաւ ինձ,
նախ, բաժանել զգիրս Հին և Նոր Կտակա-
րանացն: Զհին Կտակարանացն բաժինքն
կարգել կամիմ, ըստ Եւրայեցւոցն կարգի և
բաժանմանցն: Ուստի և էառ սկիզբն, և սփռե-
ցաւ ընդ ամենայն ազգս: Եւ զկարգ Նոր Կտակա-
րանացս, կարգեցի ըստ կարգի Ուղղափառ
Եկեղեցւոյ սուրբ վարդապետաց՝ ի բաժան-
մունս բոլորակացոյ: Եթէ հաւանական թուես-
ցի, Տեառն շնորհ: Ապա թէ ոչ՝ ներել աղաչեմ
տկարութեանս:

Ք. 5ա.— Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի ծա-
ռայ Լազվնցի Ներսէս վարդապետ (գրված
1,5 սմ. մեծութեամբ մեծատառերով):

ՀԻՇԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ք. 14բ.— Նուէր Հր. Նասիպյանից, 17.1.1962:

№ 206

ՏԱՂԱՐԱՆ

Թերքերը՝ 98:— Պրակները՝ 9, յուրաքանչյուրը 10
թերթից, ի բաց առյալ 7 պրակը՝ 8 և Ե՝ 18 թերթից
են:— Մեծութիւնը՝ 22,5×15,8×1,7 սմ.:— Նյութը՝
սպիտակ հասարակ բարակ թուղթ:— Կազմը՝ թղթով
ծածկված սովորաբար, որի վրա մի քանի կենդա-
նիկներ են նկարված:— Պահպանակները՝ սկզբից և վեր-
ջից մեկական թերթ հասարակ թուղթ:— Վիճակը՝ բա-
վարար:— Գրութիւնը՝ միասուն:— Դատարկ քղերը՝

Յ. Տողեր՝ 21.— Գծումենբը՝ ճնշումով։— Գիրք՝
Պարզագրություն՝ ձեռագիրն ունի մի հա-
յկ ձեռագիր (թ. 53ա) և հինգ հատ էլ շատ հա-
յկ փոքր գլխադարձեր և վերջնադարձեր։— Գրիշը և
բոլոր՝ Պարզասար վարժապետ։— Պատվիրատուն՝
Սարգսյան։— Ժամանակը՝ ժը—ժթ դարեր։— Վայրը՝
Համալսարան Արևմտյան Հայաստան։— Մանրա-
ր. 1963 թվականի հունվար ամսին ձեռագիրը նվա-
զացված կահիրեից, Երևանյան ընտանիքի կողմից,
այստասից հայրենադարձ Գևորգ Փանոյանի ձեռամբ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Յ. թ. 2ա—50ա.— (Կրոնական, եկեղեցա-
կ և աշխարհիկ 82 տաղեր)։
Ֆ. թ. 51ա—52բ.— Յուդայական որբանութեանց
ձեռագրաց իւրաքանչիւր տաղից և տաղարա-
համարովն յայտնեցեալ։
Փ. թ. 53ա—94ա.— Տաղիկներ սիրոյ և
պատանայ և այլ։
Փ. թ. 94բ—95բ.— Յանկ և ցուցակ գլխե-
ցն տաղիցս (ընդամենը 61 հատ են)։
Փ. թ. 96ա—97բ.— Տաղ Ղարապի ի հնոյն
պատգեալ խղճալի ձայնիւ։ Ի գոյնն նէրտին
մնլը գովար պէնիմ մոսլուսմու։ (Տաղիկնե-
ց մի բանիսը գրված են հայատառ տաճ-
արեն։ Իբր նմուշ տալիս ենք Ս. էջմիածնին
գրված երկու տաղեր)։
Փ. թ. 25ա.— Առ Սուրբ էջմիածին մայր հա-
տոյ Հայաստան երկրի։ 41.

Անեղ գոյմամբ ուռն ի ձեռին.
Իշեալ Որդին ձօռն Միածին,
Բախէր զերկիր հաւմամբ ուժգին.
էջմիածին, էջմիածին։
Անուն սեւեռնի.
Սեւեռնիւն Յիսուսի,
Իջմամբն անուանեալ։
Բազմաշարք անհատակին.
Գրգռեալ հայրապետին,
Յայտնէր տեսիլն իջմամբ բանին,
էջմիածին, էջմիածին։
Գըմբեքայտի խորան կազմեալ.
Կերպն ի յերկնից լուսածեալ,
Ինձ փրկութեան տաճար շինեալ.
էջմիածին, էջմիածին։

Յ. թ. 25բ.— Դետողն արբուն՝ յառեալ նայէր.
Վաղաշապատն երբեմնապիւր,
Յորմէ աղբիւր շնորհաց բղխէր.
էջմիածին, էջմիածին։
Երկին յերկրի հաստատեցար,
Դռնովն հոգւոյն զիս ըստացար,
Մայր հաւատոյ անուանեցար.
էջմիածին, էջմիածին։
Ձուարբուն անուն հայրապետին.
Հայաստանայց լուսաւորչին,
Մախուր մաղրաբէն ի բեզ մառչին.
էջմիածին, էջմիածին։

Յ. թ. 80բ.— Առ Սուրբ էջմիածին։ 32.

Հայոց պարծանք՝ Արաւոտեան
Սուրբ գաւառին ակրն պատուական.
Լուսովըն երկնից ձեռքերովեալ
Լուսակառոյց խորան անըման։
Մայր հաւատոյ գիտեմ ըզբեզ
Հայաստանայց Սուրբ եկեղեցայ,
Գերապայծառ երկնաւըման՝
Գերսեւեռնի Սուրբ էջմիածին։

Յ. թ. 81ա.— Սրբեկապար քօթեակն
Սրբազումար տաճար սիրական.
Թէպէտ յերկրի երեւեթօ,
Բայց ներքապէս համայն վերեակն։
Ձի ոչ ունիս յերկրի հաւառար,
Այլ երկնային զՄիածին ձօր,
Տուն և տեղի Տեառն Աստուծոյ.
Մեծ պատուելի Սուրբ էջմիածին։
Անեղ գոյմամբ ուռն ի ձեռին
Իշեալ յերկնից Միածին Որդին,
Տեսանելով արբուն անուն՝
Հայաստանայց Սուրբ Լուսաւորչին։
Ոսկի ուտամբ ուժգին բաղխմամբ
Դողացուցեալ ըզսեղաբանութս.
Բաւառապատի Արքա Հայոց՝
Յոյժ յարգելի Սուրբ էջմիածին։
Անքիւ անհուն զօրացն երկնից՝
Իշեալ ըզնեալ որդւոյն Միածին,
Լուսով լրցեալ դաշտն երջանիկ
Սին լուսեղէն կանգնեալ յերկրի։

Յ. թ. 81բ.— Կարողիկէ մեզ կառուցեալ,
Անուանելի ի դրանց դոժոխց.
Իւրովն օծեալ գետ անտեան,
Մայր պաշտելի Սուրբ էջմիածին։

ՀԻՇԱՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Յ. թ. 50ա.— Մանէր աստ սիրելի ընթերցող.
Ձի բանէ իւրաքանչիւր տաղից փոքրիկ,
Տաղաբանիս այստրիկ՝
Ի վերայ ձայնին գոյով շինեցեալ՝
Յորժամ ի քի ընթերցանին.
Այնքան համեղ երկին։

Յ. թ. 50բ.— Ձի զանազան հանգէտ և անհան-
գէտ. չափաւորութիւնք նոցին ի վերայ գու-
նոցն վայելչանան։

Նաև եթէ գլխաւոր գոյն նորին ոչ գիտելով՝
այլ ինչ գոյն տացես նմա, ոչ այնքան ճոխա-
բայլ արտաբերի որպէս իւր իսկական գու-
նովն։

Ձի սոքին այնպիսիք են, որոց բանքն ի վե-
րայ գունոցն են շինեալք, և ոչ գոյնն ի վերայ
բանիցն։

Վասն որոյ պարտիս գիտել զգոյնն և այնու
վարել զբանն, զի համեղ գայցն լսելոյ։

Եւ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ՝ ընդ ձօր և
ընդ Սուրբ Հոգւոյն, փառք յաւիտեանս։ Ամէն։

Թ. 80բ.— Ի յայնմ ատուր ահեղին ողորմեա Տէր հոգւոյ իմոյ բազմամեղի:

Յարմար և անյարմար, ի չափ, ի վերջ:

Թ. 87բ.— Եւ ծանիր աստ, ո՛վ սիրելի ընթերցող, զի ոմանք երգեցնունք ի փոքրիկ տաղարանիս թէպէտ ըստ արտաքին կերպին երևին մարմնականք, բայց ըստ ներքին դիտեցմանն համայնքն առ հոգեւորն վերաբերին, և յայտ այնոցիկ է, որք գիտեն զհոգոյն խորհիւ: Զի մի է ճշմարիտ սիրելին և մի է սէրն ճշմարիտ:

Թ. 97բ.— Հարուստ և զմայլեցուցիչ տաղարանիս այսմիկ որ յօրինեցաւ ի գեղափայլ և մաքրափայլ Պաղտասար վարժապետէ:

ՀԻՇԱՍԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Թ. 1ա.— Այս գիրք եղբայր Աղանաս վարժապետին է:

Նստիւ Սուրբ էջմիածնայ Երկանեան ընտանիքի կողմէ: 3—10—62:

Թ. 1բ.— Այս տետրակ տիրացու Բալթայի:

(Նկարված է մի նալ այս էջում):

Թ. 98ա.— Այս տետրակը տիրացու Թուրքայի Պինի (4 հատ):

№ 207

ԳՈՒՇԱԿԱՐԱՆ

Թերթեր՝ 144:— Պրակներ՝ 18, յուրաքանչյուրը 3 թերթից:— Մեծութունը՝ 21,6×18×1,9 սմ.:— Նյութը՝ խոնացած հասարակ թուղթ:— Կազմը՝ լաթակազմ սովորաթուղթ, կոնակը՝ սև կաշի, որի վրա գրված է ոսկեգույն տառերով. «Գուշակ ապագայից»:— Պահպանակներ՝ սկզբից և վերջից մեկական հասարակ բարակ վարդազույն թուղթ:— Վիճակը՝ լավ:— Գրությունը՝ միասույն:— Դատարկ դրերը՝ 139—144:— Տողեր՝ 21:— Գծումները՝ ճշումով:— Գիրը՝ նոտրգիր:— Զարգացումը՝ շուրջ:— Գրիչը՝ Սարգիս քահանա:— Պատվիրատուն՝ անհայտ:— Ժամանակը՝ 1841 թ.:— Վայրը՝ Արևմտյան Հայաստանի Ամասիա քաղաքի Ս. Աստվածածին եկեղեցի:— Մանրությունը՝ 1957 թվականին Մայր Աթոռ Նվեր է ստացել Ստամբուլից՝ Սկյուտարի Ս. Կարապետ եկեղեցու հոգևոր հովիվ Տ. Եսվարը քահանա Պալլանից, փարիզաբնակ Ալբերտ Աշճյանի միջոցով:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Թ. 1ա.— Ցուցակ գուշակութեանց, տրուհեալ յերկուս հատորս:

Որ ի նախկին հատորով գրի թարգմանութիւն և մեկնութիւն տաղաչափական բանիւր արարեալ գուշակութեանց Վէյսի էֆէնտի կոչեցեալ Մէվլէվի տէվրիշական կրօնէ՛ հոշակաւորի առն ումեք, որ աստի իբր հարիւր երեսուն ամա յառաջ՝ խօսի վասն զրկանաց և անիրաւութեանց մեծամեծացն տէրութեան թուրքաց, և գուշակէ զառեցումն Ղըրիմայ ի

ձեռանէ նոցա ի մեծէ Եէգաթէրինէ Երկրորդ Օգոստոսի առ Կայսրուհոյ ամենայն Բուստաց: Եւ և ցուցման վասն ժամանակի վերջաւորութեան մահմէտական տէրութեան արտահանմամբ ի գրեանց նոցին՝ համեմատ մարգարէական գուշակութեանց այլոց եկեղեցական: Ընտիր անձանց, և այլ զանազան գիտնոց:

Այլ և համառօտ զեկուցմունք աղանդի մահ (թ. 1բ) մէտական տէվրիշականաց, ա ի բացայայտ վերծանելոյ զամենայն միութանից՝ յիշեալ Վէյսիի, որ ի շարունակ տաղաչափութեան իւրում գրի. և յերկրորդու հատորի տեսանի յարմար ասութիւն ինչ ի վերայ բանից Յայտնութեան երանելոյն Յովհաննու, վերաբերելով զնոսա վասն ծագման Մահմէտի՝ և հետեակաց համար:

Եւ և վասն խանգարման տէրութեան նոցա համակցին նաև սակաւ բանք վասն տեսլեան Սրբոյն Դանիէլի և Սրբոյն Եղեկիէլի:

Աշխատասիրեալ ի Գեղամեան Մարգարէաբիայ հօճենց Երևանցոյ:

Եւ ընծայեալ ի պատիւ Ա՛ ստուծոյ՝ զօրացեալ Մեծի և յաղթող տիեզերակալ կայսերութեան ամենայն Բուստաց:

Յամի Տեառն 1789 և հոկտեմբերի 1:

Ի Սանկ Պետրբուրգ:

Թ. 3բ.— Զեկուցմունք:

Թ. 4բ.— Հատոր Ա.

Թարգմանութիւն և մեկնութիւն գուշակողական տաղաչափ բանից Վէյսի էֆէնտի կոչեցեալ առն հոշակաւորի:

Թ. 45բ.— Հատոր Բ.

Յորում գրի յարմարական ասութիւն ինչ ի վերայ տեսլեան և Յայտնութեան Սրբոյն Յովհաննու աւետարանչի:

Սկսեալ յերկոտասաներորդ գլխոյ այնորիկ տեսլեան մինչև ցվերջ գլխոյն կարի յոյժ համառօտ ասութեամբ, վերաբերելով զբանսրբոյն վասն ծագման Մահմէտի և հետեակաց նորին, և և խանգարման տէրութեանց նոցին:

Եւ նաև սակաւ բանք վասն տեսլեան Սրբոյ մարգարէին Դանիէլի, և վասն մարգարէութեան Սրբոյն Եղեկիէլի:

Աշխատասիրեալ ի Գեղամեան Մարգարէաբիայ հօճենց Երևանցոյ:

Եւ ընծայեալ ի պատիւ Ա՛ ստուծոյ՝ զօրացեալ մեծ և յաղթող կայսերութեան Բուստաց:

Յամի Տեառն 1789 հոկ. Ա.

Ի Սանկ Պետրբուրգ:

Թ. 136ա.— Վերջ: 1809 և մար. 16, ի Սանկ Պետրբուրգ: Ամենախոնարհ ծառայ Մարգարէաբիայ հօճենց:

Թ. 137ա.— Ոտանաւոր.

Բան Առաքել վարդապետի՝ զոր ասացեալ է ի վերայ Կոստանդնուպօլսոյ, և գալստեան

առան փոսնկ ազգին առ ի ազատել զաշարհս Հայաստանեայց:

բոլոր ֆանկաց ազգն շարժին, կամօք անմահ բազաւորին.

որ յառաջն զայն սասցին, սուրբ հայրապետք աստուածային:

Պէ՛ք Սուրբ Հոգովն խօսէին, և զգալոցն պատմէին. առան զայն ֆանկ ազգին, ի ժամանակս յաւուս յետին:

Ամենեմեկն անհասարակ, արիական ազգն շարժին, արիարանալ ի միասին, վառին ի սէրն աստուածային:

Եւ այցնեն ծովով և ցամաքաւ, որպէս զաստեղս որք ոչ բռնին.

Եւ որդորելով զամենեւեմն, յաստուածառաք պատեւրագմին:

Եւ յայն Ըստամպոլ քաղաք առնուն, ամենագոր կամօք Փրկչին:

Եւ յայն յառաջ համարձակին, և ի բոլոր յաշխարհս սփռին: Եւ յայն յարկին յարեւելից, և կատարեն զամենեւեմն.

Եւ որպէս զառիւծ մըռնելով, ի յանօրէնսն համարձակին: Եւ առնուն զքաղաքն Երուսաղէմ, տնօրէնութեան Տեառն տեղին.

Եւ յակապատ զարդարեսցնեն, զգոտն Յարութեան գերեզմանին:

Եւ առնալ լուսնն եմասն ևնցին, ըստ հրամանացն Քրիստոսի.

Եւ որպէս ասաց յԱնտարանն, յառաջագոյն Աստուածորդին:

Ք. 137թ.—

Եւ իրաւունքից ազգն ցնծան, յերուսաղէմ սուրբ քաղաքին. Եւ հերանաւն կարելին, որպէս փոշի անհետ լինին:

Եւ առնալ երանի ժամանակին, որք հանդիպիք համարաւ բարին.

Եւ որպէս յաւուս Սիմէոնին, որ ցանկացաւ տեղեան Փրկչին:

Եւ որք բարձրանայ եղբիւր խաչին, փառօք խաչեալ բազաւորին.

Եւ երեսնասաց ազգն ամենայն, առհասարակ կործանեսցին: Եւ յերի լինին զօրք ֆանկին, որպէս զաւազ յեզր ծովին.

Եւ որք կարէ յաղթել ևնցին, արիական ֆանկ ազգին:

Եւ որպէս կայծակն ի յեղէգին, ի յայլազգիսն արձակեսցին. Եւ հալածեն զազգն տանկին, զի հալածաւ եմ սուրբ խաչին:

Եւ առնեն զՀոռոմոց զաշխարհն ամէն, մինչ է Մարք հասանիցեն.

Եւ ֆակեն զղիաց բնակարան, զանօրինաց ուխտատեղին: Եւ զհաստաւս հասանիցեն, և ի Դաւիթ յառաջեսցեն.

Եւ խորասան մտանիցեն, և գերեսցեն զամենեւեմն: Եւ յաշխարհս ամէն պայծառանայ, ի հաւատացն Քրիստոսի.

Եւ երեսնասաց ազգն ամենայն, ի յաշխարհէս հալածեսցին: Եւ յեղեղիցին՝ որ աւերեալ, ի յամենայն տեղ չինեսցին.

Եւ որք հալածեսցին Քրիստոսի, յերկիրս ամէն փառաւորի: Եւ ազգս հայոց պայծառանայ, զի յայլազգեսցեն ազաւանցին.

Եւ որք երկեալ ցնծան ամենեւեմն, որպէս յաւուս կուսարդին:

Մեծ Տրդատ և Սուրբ Գրիգոր, յորժամ ի Հոռոմ քաղաք գնացին,

Միյնանց զաշինս հաստատեսցին, ընտ կոստանդիանոսի և Սեղրեստոսի:

Ք. 138թ.—

Եւ որք հարիւր մարդ ի յայն բողին, յԱրշակունեաց Պալատունին.

Զի մեացեն և տնեսցեն, ֆանկ և Հայք միաբանին: Արդ առաջնորդք եմա լինին, արիական ֆանկ ազգին.

Գայցեն յերկիրս հաստատեսցին, և օգնական մեզ լինիցին:

Առցեն զգաւառն Արարատեան, որ է տեղիք Լուսաւորչին. Թագաւորին Էջմիածնի, Վաղարշապատ Սուրբ քաղաքին:

Փառք Աստուծոյ Հօրն վերին, և Միածին Որդոյ Բանին. Հոգոյն Սրբոյ կենաց տուողին, խաղաղութեանց պարգևողին:

Ինն հարիւր երկու բռնին, Հայաստանայց մեծ տուամարին.

Յոր Ստամպոլ քաղաքն առին, և զԲրիտոնեայս կոտորեսցին:

Եւ Առաքել մեղօք ի լի, լցեալ շարեօք ամենայնի, Յարմարեսցի շարս բանի, վասն Բիւզանդ մեծ քաղաքին:

Եւ ասացեն Տէր ողորմի, ինն բազմամեղ Առաքելի, Որ զայս բանս ի շար եղի կոստանդիանուն մեծ քաղաքին:

Այլ և ծնողաց իմաց բարի, Գուրգու Մելիք և Ներսեսի. Որ զառածնալս մեղաց գերի, ծնան զաւակ ողորմելի:

Եւ բարունայն իմ Գրիգորի, որ մակաւնաւոր Մերեն կաշի,

Նահաւակին այն ցանկալի, և քաջաբան վարդապետի: Փառք Արարչին ամենայնի, Հօր և Որդոյն իւր Միածնի, Հոգոյն շնորհաց պարգևողի, անցեալն, այժմոսս,

յապագայի:

ՀԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

Ք. 138թ.— Գտի զայս ամասնացի Սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյ ծերունի Տէր Սարգիս քահանայի ի ձեռս օրինակեցի. 1841 և օգոստոս 10:

ՀԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ք. 139թ.— Նուէր աստուածակառոյց Միածնաէջ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի թանգարանին:

Այս գիրքը հայ ժողովուրդի բարեկամ ռուս մեծ յարգութեամբ ապագայի մասին շահեկան տեղեկութիւններ պարունակելուն համար, Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի մասնագէտներուն ուշադրութեան կը յանձնեն:

Սիւրաբ Ս. Կարապետ եկեղեցիի հոգեւոր հովիւ
Շաւարշ Բանեայ Պալատեան

14 յուլիս 1957, Պոլիս:

Ք. 139թ.—A monsieur Albert Achdjian, fondateur du Musée Arménien de France lors de son passage à Istanbul le Révérend Père Poladian, d'Uskudar, prie d'envoyer à Sa Sainteté Vasken I-er, Catholikos de tous les Arméniens du Monde ce manuscrit.

(Շարունակելի)